

۱- از خاندان عباسیان ابتدا چه کسی و چگونه به خلافت رسید ؟

ابومسلم پس از شکست سپاه اموی وارد کوفه شد و با ابوالعباس سفاح از خاندان عباسی به عنوان خلیفه مسلمانان بیعت کرد .

۲- ابوالعباس سفاح از چه رو مدعی شد که جانشینی پیامبر، حق خاندان عباسی است ؟

عباسیان برای توجیه حقانیت و مشروعیت خود، به خویشاوندی و پیوندی که از طریق عباس بن عبدالمطلب با پیامبر داشتند تاکید کردند . آنان خود را مصداق اهل بیت و شایسته جانشینی رسول خدا می دانستند . از این رو، سفاح در آغاز خلافت مدعی شد که جانشینی پیامبر، حق خاندان اوست ولی امویان آن را به زور غصب کرده اند و اکنون حق به حق دار رسیده است .

۳- چه کسی در تحکیم و تثبیت خلافت عباسی نقش زیادی داشت ؟

پس از سفاح، برادرش منصور به خلافت رسید . دومین خلیفه عباسی نقش زیادی در تحکیم و تثبیت حکومت عباسیان داشت .

۴- منصور خلیفه عباسی دست به چه جنایاتی زد ؟

۱- نخست عموهایش را که مدعی جانشینی سفاح بودند از همه مناصب خلع کرد و دبیر آنان عبدالله بن مقفع (روزبه ایرانی) را که متفکری شجاع و مترجم کتابهایی از زبان پهلوی به عربی بود به قتل رساند .

۲- ابومسلم خراسانی را که خدمات بزرگی به عباسیان کرده بود، ناجوانمردانه کشت زیرا نگران نفوذ و قدرت فراوان فرمانده سیاه جامگان بود .

۳- قیام (دوتن از علویان) و (قیام های پر دامنه در اعتراض به قتل ابومسلم در ایران) را بیرحمانه سرکوب کرد .

۵- بغداد به دستور چه کسی و چگونه ساخته شد ؟ از اقدامات مهمی که منصور برای تحکیم

و تثبیت خلافت خاندان خود انجام داد، بنای شهر بغداد به عنوان پایتخت عباسیان بود که در نزدیکی تیسفون پایتخت ساسانیان و براساس سنت شهرسازی ایران باستان ساخته شد . صدها معمار، نجار، آهنگر، کارگر که اغلب ایرانی بودند در بنای بغداد شرکت داشتند .

۶ - خلافت عباسیان در زمان منصور چگونه استوار شد ؟

با (ازمیان برداشتن رقیبان و مخالفان داخلی) ، (بنای پایتخت جدید) و (پایه ریزی تشکیلات سیاسی - اداری منظم) در زمان منصور ، خلافت عباسیان استوار شد و تمام سرزمین های اسلامی به غیر از اندلس تحت فرمان آنان درآمد .

۷ - دوران خلافت عباسیان به لحاظ قدرت و نفوذ خلفا به چند دوره تقسیم می شود ؟

به دو دوره متفاوت تقسیم می شود :

۱ - دوره نیرومندی و شکوفایی (۱۳۲ - ۲۳۲ ق) ۲ - دوره ضعف و تجزیه (۲۳۲ - ۶۵۶ ق)

۸ - خلافت عباسیان در دوره نیرومندی و شکوفایی از چه موقعیتی برخوردار بود ؟

در دوره صد سال نخست حکومت عباسیان ، خلفا از قدرت و نفوذ فوق العاده ای برخوردار بودند و توانستند تا حد زیادی یکپارچگی قلمرو خلافت را حفظ و قیام ها و شورشهای مختلف را سرکوب کنند . آنان بر امور سیاسی ، نظامی ، اداری ، دینی نظارت و سیطره کامل داشتند ؛ حاکمان ولایات ، فرماندهان نظامی ، وزیران و بسیاری دیگر از کارگزاران حکومتی را عزل و نصب می کردند و دستور جنگ می دادند . همه خلفای این دوره قدرتمند بودند اما (منصور ، هارون الرشید ، مامون) به مراتب قدرت و تاثیر بالاتری در تاریخ این سلسله داشتند . (خلفای قدرتمند عباسیان را نام ببرید)

۹ - ویژگی شاخص خلافت عباسیان چه بود ؟

از ویژگی های شاخص خلافت عباسیان ، اجتناب از عرب گرایی بود که امویان دنبال می کردند .

۱۰ - ایرانیان در دوره خلافت عباسیان دارای چه جایگاهی بودند و نقش آنان چه بود ؟

از ویژگی های شاخص عباسیان ، اجتناب از عرب گرایی بود که امویان دنبال می کردند ؛ به این دلیل ایرانیان در دوره عباسیان در کنار اعراب از جایگاه ممتازی برخوردار بودند و نقش مهمی در اداره امور خلافت به عهده داشتند . آنان بر منصب مهم وزارت و سایر مناصب دیوانی ، و در مواردی به فرماندهی سپاه و حکومت برخی ولایات منصوب شدند .

۱۱ - کدام خاندان ها در دستگاه خلافت عباسیان نفوذ و قدرت فراوان یافتند ؟

علاوه بر ابومسلم ، ایرانیان دیگری نیز در دستگاه خلافت عباسیان نفوذ و قدرت فراوان یافتند که بارزترین آنها (خاندان برمکی) و (خاندان سهل) بودند .

۱۲- خاندان برمکی در دوره هارون الرشید چه موقعیتی یافت و هارون با آنان چه کرد ؟

هارون الرشید خلیفه پنجم عباسی که مقام و جانش را مدیون دبیر و مربی خود (یحیی پسر خالد برمکی) بود ، اداره امور خلافت را به اوسپرد . یحیی برمکی و دو پسرش مدت ۱۷ سال صاحب چنان قدرت و عظمتی بودند که این دوره از تاریخ به (دوران فرمانروایی برمکیان) معروف شد . اما ناگهان به دستور خلیفه و به طور بیرحمانه ای از صفحه روزگار محو شدند .

۱۳- چه کسانی در تحولات خلافت عباسی در زمان مامون نقش تعیین کننده ای داشتند ؟

(فضل بن سهل) و برادرش (حسن بن سهل) که تربیت یافته برمکیان و از دهقانان و زمینداران بزرگ خراسان بودند ، نقش تعیین کننده ای در تحولات خلافت در زمان مامون داشتند .

۱۴- هارون چه کسانی را به ولیعهدی خود برگزید ؟

هارون دو پسرش (امین) و (مامون) را به ترتیب به عنوان ولیعهد برگزید (ابتدا امین بعد مامون)

۱۵- امین پس از رسیدن به خلافت با برادرش چه رفتاری در پیش گرفت ؟

امین پس از آنکه به خلافت رسید برادرش مامون را از ولیعهدی برکنار کرد .

۱۶- مامون با تدبیر و نیروی چه کسانی برادرش امین را شکست داد و به خلافت رسید ؟

مامون با تدبیر و شمشیر ایرانیان از جمله (خاندان سهل) و طاهر بن حسین (ذوالیمینین) ، برادرش را شکست داد و خلیفه شد و پس از آن ، (فضل بن سهل) به عنوان وزیر مامون و (حسن بن سهل) به عنوان حاکم عراق ، صاحب قدرت و جایگاه رفیعی شدند .

۱۷- مامون خلیفه عباسی تحت تاثیر چه کسی مرکز خلافت را تغییر داد ؟

(مامون) خلیفه عباسی تحت تاثیر وزیر قدرتمند خود فضل بن سهل ، مرکز خلافت را از بغداد به مرو انتقال داد و (پرچم سیاه) را که نشان عباسیان بود به (رنگ سبز) درآورد .

۱۸- چرا مامون خلیفه عباسی در صدد قتل وزیر خود فضل بن سهل برآمد ؟

بزرگان عرب در بغداد نسبت به سلطه خاندان سهل بر امور خلافت ، حسادت و دشمنی کردند و در صدد برآمدند که مامون را خلع ، و فرد دیگری از خاندان عباسی را به خلافت تعیین کنند . شاید به این دلیل بود که مامون تصمیم به قتل وزیر خود گرفت و برادر او را نیز خانه نشین کرد . و او دوباره جامه سیاه برتن کرد و بغداد را همچنان مرکز خلافت قرارداد .

۱۹ - خلافت عباسیان از چه زمانی روبه ضعف و انحطاط رفت ؟

زمانی که حکومت مامون پایان یافت و اداره امور از دست وزیران ایرانی خارج شد ، حکومت عباسیان به تدریج روبه ضعف و انحطاط نهاد .

۲۰- **جانشینان مامون سپاهی متشکل از چه کسانی تشکیل دادند و نقش آنان در دستگاه خلافت چه بود ؟**
جانشینان مامون سپاهی از **غلامان ترک** تشکیل دادند که در سرحدات **ماورالنهر** به اسارت مسلمانان درآمده بودند که در سوارکاری و تیراندازی مهارت داشتند . فرماندهان این سپاه که با عنوان **(امیرالامرا)** به قدرت رسیدند و **برامور خلافت تسلط یافتند ، دوران هرج و مرج آغاز شد** . آنان خود سرانه خلیفه ای را خلع و فرد دیگری از خاندان عباسی را به جای او می نشاندد . حتی برخی از خلفا به دست این **امیرالامرا ها ، کور و یا کشته می شدند** .

۲۱ - در چه زمانی قیام های ضد عباسیان و حرکتهای استقلال طلبانه در قلمرو خلافت آغاز شد ؟

زمانی که فرماندهان **(غلامان ترک)** ، با عنوان **(امیرالامرا)** بر امور خلافت تسلط یافتند که در نتیجه آن ، دورانی از **هرج و مرج** آغاز شد ، در چنین اوضاع و احوالی بود که **قیام های ضد عباسیان و جنبش های استقلال طلبی از جمله ایران ، شمال آفریقا و مصر را فرا گرفت** و رهبران برخی از آنان موفق شدند در مناطقی قدرت را به دست گرفته و **(سلسله های حکومتی مستقلی)** را تاسیس کنند .

۲۲ - چگونه دامنه قدرت سیاسی و اداری خلفای عباسی به عراق و سرانجام بغداد محدود شد ؟

زمانی که قیام های ضد عباسیان و جنبش های استقلال طلبی در ایران ، **شمال آفریقا و مصر** آغاز شد و رهبران برخی از آنان توانستند **سلسله های حکومتی مستقلی** را تاسیس کنند ، این رویدادها به منزله تجزیه قلمرو خلافت عباسی و کاهش قدرت و اختیارات سیاسی و نظامی خلفا بود . حتی امیران و سلاطین برخی از سلسله ها مانند **آل بویه و سلجوقیان** بر پایتخت عباسیان تسلط یافتند .

۲۳- امیران و سلاطین قلمرو خلافت عباسی برای مشروعیت حکومت خود نیاز به چه چیزی داشتند ؟

در پی تجزیه قلمرو خلافت عباسی که امیران و سلاطین **آل بویه** و سپس **سلجوقیان** بر پایتخت عباسیان تسلط یافتند ، با این حال احترام و جایگاه دینی خلفا همچنان محفوظ ماند . بسیاری از حاکمان که به عنوان امیر یا سلطان قدرت را به دست گرفتند ، برای **توجیه مشروعیت حکومت خود و مقبولیت** در نزد توده های مردم مسلمان ، نیازمند **فرمان و لواء** بودند و چنین وانمود می کردند که مطیع او هستند .
(لواء : علم یا پرچمی که به نشانه تایید و یا رسمیت حکومت از طرف خلفا یا پادشاهان ، برای کسی فرستاده شود) .

۲۴ - **تشکیلات اداری و مالی (حکومت اسلامی) در زمان پیامبر اسلام چگونه بود ؟**
تشکیلات اداری و مالی حکومت اسلامی در زمان پیامبر بسیار ساده بود . اعراب مسلمان به دلیل آن که سررشته ای در تشکیلات اداری و امور کشور داری نداشتند ، پس از فتح ایران ، شام ، مصر ، تشکیلات و نهادهای اداری سرزمین های فتح شده را حفظ کردند و اداره آنها را به حاکمان محلی سپردند .

۲۵ - **تاسیس دیوان در دوران اسلامی از چه زمانی آغاز شد ؟**
پیشینه تاسیس دیوان در دوران اسلامی به زمان **عمر بن خطاب** خلیفه دوم بازمی گردد . او به پیشنهاد **هرمز** یکی از فرماندهان اسیر ایرانی ، **دیوان جند (سپاه)** را در مدینه تشکیل داد و در دوران خلافت امویان دیوان های دیگری پدید آمدند .

۲۶ - **در دوره اسلامی به دستور چه کسی خط و زبان دیوان از فارسی به عربی تبدیل شد ؟**
یکی از اقدام هایی که به دستور (**عبدالملک مروان خلیفه اموی**) انجام گرفت ، **برگرداندن خط و زبان دیوان از فارسی به عربی بود .**

۲۷ - **تشکیلات اداری در دوره خلافت عباسیان چگونه بود ؟**
در دوره نخست خلافت عباسیان تشکیلات اداری (**دیوانی**) منظم و منسجمی با اقتباس از نظام دیوانی عهد ساسانیان شکل گرفت . در آن زمان **منصب وزارت** ، با الگوی دوره ساسانی به وجود آمد و وزیر در دراس تشکیلات **دیوانی** قرار گرفت .

۲۸ - **فعالیت های علمی و فکری مسلمانان در چه زمانی به اوج خود رسید ؟**
با به قدرت رسیدن **عباسیان** ، و **مشارکت ایرانیان** در اداره امور خلافت ، **فعالیت های علمی و فکری مسلمانان به نحو چشمگیری افزایش یافت** ، و در دوران خلافت **هارون و مامون** به اوج خود رسید .

۲۹ - **کدام خاندان های ایرانی در گسترش نهضت علمی و فکری دوران خلافت هارون و مامون نقش موثری داشتند ؟**
مورخان نقش خاندان های **برمکیان** و **سهل** را در گسترش نهضت علمی و فکری دوران این دو خلیفه بسیار مهم و موثر می دانند .

۳۰- زمینه ها و علل شکوفایی علمی و فکری مسلمانان را در عصر خلافت عباسیان بنویسید .

۱- آموزه های قرآن و احادیث پیامبر ، انگیزه فراوانی در مسلمانان برای جستجوی دانش و علم آموزی ایجاد کرد .

۲- خروج مسلمانان از شبه جزیره عربستان و فتح سرزمین هایی مانند ایران ، شام ، مصر که از پیشینه تمدنی کهن ، و مراکز علمی و آموزشی گوناگونی برخوردار بودند ، زمینه ارتباط فکری و فرهنگی میان مسلمانان با فرهنگهای دیگر را فراهم آورد و مسلمانان با علوم و دستاوردهای تمدنی مردمان سرزمین های فتح شده آشنا شدند و انگیزه و علاقه فراوانی یافتند که آثار علمی و فرهنگی آنها را به زبان عربی ترجمه کنند .

۳- حضور پیروان ادیان دیگر از جمله یهودیان ، مسیحیان ، زرتشتیان ، در کنار مسلمانان موجب شد که پیروان اسلام برای دفاع از باورهای دینی خود در برابر عقاید غیر اسلامی ، به علوم عقلی و به خصوص علم کلام توجه نشان دهند .

۴- بروز اختلافات دینی در میان مسلمانان و پیدایش فرقه ها و مذاهب مختلف اسلامی نیز به گسترش علم کلام کمک کرد .

۵- حمایت مادی و معنوی برخی خلفا ، وزیران ، و دیگر مقامات حکومتی از عالمان و فعالیتهای آنان سهم زیادی در رواج و رونق علم و دانش در میان مسلمانان داشت .

(علم کلام : شاخه ای از علوم اسلامی که با تکیه بر نقل (قرآن و احادیث) و عقل ، به تبیین و اثبات اصول اعتقادی می پردازد .)

۳۱- مراکز علمی و آموزشی دوره خلافت عباسیان در کجا ایجاد شدند ، آنها را نام ببرید .
در آن زمان تعداد زیادی از دانشمندان و اندیشمندان با زبان و فرهنگ و قومیت متفاوت در بغداد پایتخت عباسیان گرد آمده و در مراکز علمی و آموزشی آن شهر مشغول به کار شدند .
(بیت الحکمه) و (رصد خانه بغداد) مهمترین آن مراکز بودند .

۳۲- منظور از (نهضت ترجمه) در دوره عباسیان چه بود ؟

منظور از نهضت ترجمه در دوره عباسیان ، (جنبش اقتباس و انتقال آثار علمی و فرهنگی) تمدن های (ایران ، یونان ، مصر ، هند) به عالم اسلامی و ترجمه آنها به زبان عربی بود .

۳۳ - منظور اصلی از ایجاد (بیت الحکمه) چه بود ؟

در طول این نهضت (از نیمه قرن ۲ تا اواخر قرن ۴ هجری) تعداد زیادی از آثار علمی در موضوعات فلسفه ، پزشکی ، ریاضیات ، نجوم ، موسیقی ، کیمیا ، گیاه شناسی ، جانور شناسی ، سیاست و کشورداری از زبان های پهلوی ، سریانی (زبان مردم شام) ، یونانی ، سانسکریت (هندی) به عربی ترجمه شد . **بیت الحکمه** در اصل به همین منظور به وجود آمده بود و همواره تعدادی از مترجمان زبده در آنجا به ترجمه کتاب از زبان های مختلف به عربی اشتغال داشتند .

۳۴ - مشهورترین مترجمان دوره نهضت ترجمه را نام ببرید . مشهورترین مترجمان :

حنین بن اسحاق ، اسحاق بن حنین ، بنوموسی (برادران خوارزمی) ، خاندان بختیشوع بودند .

۳۵ - بیت الحکمه علاوه بر ترجمه و تالیف کتاب ، به صورت چه کانونی در آمده بود ؟

بیت الحکمه صرفاً " مرکزی برای ترجمه و تالیف کتاب نبود ، بلکه **کانون گفتگوی علمی و تبادل افکار** بود . **مامون** علاقه فراوانی به **مباحث و مناظره های علمی** داشت و دانشمندان و عالمانی که اندیشه و عقاید متفاوتی داشتند در حضور وی مباحثه و مناظره می کردند . در نتیجه ، تحت تأثیر تعالیم اسلام و مجموعه امکانات و حمایت های مادی و معنوی در دوره نخست خلافت عباسی ، تحول فکری و علمی عظیمی در میان مسلمانان به وجود آمد .

۳۶ - امام کاظم (ع) چرا و چگونه به شهادت رسید ؟

امام کاظم (ع) « ۱۲۸ - ۱۸۳ ق » تا سال ۱۶۹ ق در مدینه به بیان تعالیم اسلام و تربیت شاگردان می پرداخت . **آن حضرت شیعیان را از همکاری با حکومت عباسی منع می کرد** و در موقعیت های مختلف با سخنان صریح به نفی حاکمیت عباسیان می پرداخت . از این رو ، به دستور مهدی و هارون عباسی به **زندان** افتاد و در زندان به شهادت رسید .

۳۷ - دوره زندگانی امام هشتم شیعیان همزمان با دوران خلافت کدام خلفای عباسی بود ؟

دوره زندگانی امام هشتم شیعیان (۱۴۸ - ۱۰۳ ق) همزمان با دوران خلافت امین و هارون بود .

۳۸ - به چه دلیل مامون امام رضا (ع) را به ولایتعهدی خود انتخاب کرد ؟

مامون در آغاز خلافت ، با برخی قیام های علویان و مخالفت طرفداران امین روبه روشد و (برای مهار قیام های علویان) و (کسب حمایت شیعیان) و (جلب اعتماد خراسانیان) ، امام رضا (ع) را از مدینه به مرو انتقال داد و او را مجبور به پذیرفتن ولایتعهدی خود کرد . گفته می شود (مامون به تشویق فضل بن سهل اقدام به این کار کرد) .

- ۳۹- **مامون پس از تغییر سیاست خود دست به چه اقداماتی زد ؟**
مامون پس از سه سال با تغییر (شرایط سیاسی) ، تصمیم گرفت پایتخت خود را به بغداد انتقال دهد .
 اودر مسیر بغداد در (سرخس) وزیر ایرانی خود (فضل بن سهل) را کشت .
 و در (توس) ، امام رضا (ع) را مسموم کرد و به شهادت رساند .
- ۴۰- **فعالیت امامان شیعه بعد از امام رضا (ع) در چه زمینه هایی بود ؟**
 فعالیت امامان بعد از امام رضا (ع) ، یعنی امام جواد (محمد تقی) ، امام هادی (علی النقی) و
 امام حسن عسکری (ع) تا عصر غیبت امام مهدی (ع) « ۲۶۰ ق » :
 (تربیت شاگردان و یاران برجسته) ، (مقابله با تحریف مبانی دینی و سنت نبوی) ،
 (حفظ جامعه شیعی) ، (مبارزه با جریان های فکری و فرهنگی انحرافی) در شیعه بود .
- ۴۱- **چرا امامان بعد از امام رضا (ع) ناگزیر به اقامت در سامرا شدند ؟**
 چون آنان به شدت تحت مراقبت جاسوسان و دستگاه امنیتی خلافت عباسی قرار داشتند ، ناگزیر به
 اقامت در (سامرا) شدند .
- ۴۲- **جریان وکالت در چه زمانی آغاز و در چه دورانی به اوج رسید ؟**
 از زمان امام صادق (ع) ، حرکتی در جامعه اسلامی با عنوان (جریان وکالت) آغاز شد و در دوران
 امامان بعدی به اوج خود رسید .
- ۴۳- **مرجعیت شیعی چه زمانی شکل گرفت ؟ (جریان وکالت) در دوران غیبت نیز تا مدتی
 ادامه یافت و در پی آن (مرجعیت شیعی) شکل گرفت .**
- ۴۴- **وکلای ائمه چه کسانی بودند ؟ وکلای ائمه کسانی بودند که در (مکتب اهل بیت) آموزش
 دیده و با اجازه آنان به عنوان (مرجع امور دینی مردم) در شهرهای مختلف ایفای نقش می کردند .
 جریان وکالت در دوران غیبت نیز تا مدتی ادامه یافت و در پی آن (مرجعیت شیعی) شکل گرفت .**
- ۴۵- **فاطمیان چه کسانی بودند ؟ فاطمیان خاندانی از (شیعیان اسماعیلی مذهب) بودند .
 اسماعیلیه ، شاخه ای از مذهب شیعه است که پیروان آن اسماعیل پسر امام جعفر صادق (ع) را که قبل
 از آن حضرت وفات یافته بود به عنوان (امام هفتم) می شناسند . اسماعیلیان در بین خود انشعاباتی
 یافتند ؛ يك گروه آنان اسماعیلیان فاطمی بودند که اعتقاد به استمرار امامت در فرزندان اسماعیل داشتند
 خلفای فاطمی ، خود را از نوادگان اسماعیل پسر امام جعفر صادق (ع) می شمردند .**

۴۶ - **خلافت فاطمیان توسط چه کسی و در کجا تشکیل شد ؟** در شرایطی که خلافت عباسی در سراسر ضعیف و انحطاط افتاد ، یکی از نوادگان اسماعیل (پسر امام جعفر صادق (ع)) به نام (عبیدالله مهدی) حکومتی را در شمال آفریقا (تونس و مراکش) بنیاد نهاد که به **خلافت فاطمیان** معروف شد . **خلفای فاطمی پس از مدتی (مصر) را نیز به تصرف در آوردند** و شهر (قاهره) را به عنوان پایتخت خود بنا کردند تا با (بغداد) رقابت کند . سپس منطقه (شام) را نیز گرفتند .

۴۷ - **خلافت فاطمیان در چه زمانی به اوج قدرت رسید ؟** خلافت فاطمیان در زمان **مُستنصر** (ح ۴۲۷ - ۴۸۷ ق) به اوج قدرت سیاسی ، و شکوفایی فرهنگی ، و رونق اقتصادی دست یافت و قلمرو آن به نهایت وسعت خود رسید .

۴۸ - **خلافت فاطمیان در چه زمانی دچار ضعف سیاسی و بحران اقتصادی شد ؟** از اواخر دوران **مُستنصر** ، حکومت فاطمیان دچار ضعف سیاسی و بحران اقتصادی شد . (حملات پایایی سلجوقیان) به قلمرو خلافت فاطمی و (آغاز جنگهای صلیبی) ، وضعیت آن را بدتر ساخت . سرانجام حکومت فاطمیان توسط (صلاح الدین ایوبی) منقرض شد .

۴۹ - **روابط خلافت فاطمیان و خلافت عباسیان چگونه بود ؟**

روابط این دو سلسله مسلمان همواره خصمانه بود :

۱- **فاطمیان** ، خلافت را حق خود می دانستند و حکومت عباسیان را به رسمیت نمی شناختند . **فاطمیان** با تسلط بر شام و حجاز ، عباسیان را به شدت مورد تهدید قرار داده و با فرستادن عده زیادی از داعیان « **مبلغان مذهب اسماعیلیه** » به سرزمین هایی از جمله عراق ، ایران ، یمن ، خشم خلفای عباسی را برانگیخته بودند ، حتی برخی از مبلغان اسماعیلی علاوه بر فعالیت های تبلیغی ، اقدام به **عملیات سیاسی و نظامی** علیه دشمنان می کردند .

۲- **عباسیان** نیز می کوشیدند با استفاده از (**قدرت سیاسی و نظامی سلجوقیان**) و دیگر متحدان خود با خلافت فاطمیان مقابله کنند ؛ همچنین به تبلیغات گسترده ای علیه فاطمیان پرداخته و به ترفندهای گوناگونی متوسل شدند تا نشان دهند که **نسب خلفای فاطمی جعلی است و از نسل علی (ع) و فاطمه (ع) نیستند** .

۵۰ - خلافت فاطمی به ترویج چه مذهبی می پرداخت ؟

خلافت فاطمی نسبت به ترویج (مذهب تشیع اسماعیلی) و رواج (آیین های شیعی) در مناطق زیر سلطه خود اهتمام جدی داشت و از عالمان شیعی حمایت می کرد . فاطمیان در شهرهای قلمرو خود به نام امامان خود خطبه می خواندند . گرچه معدودی از خلفای فاطمی محدودیت هایی را برای پیروان سایر مذاهب از جمله (اهل تسنن) ایجاد کردند ، در بیشتر دوران حکومت فاطمیان ، اهل تسنن آزادانه به زندگی و فعالیت های دینی و اجتماعی خود مشغول بودند .

۵۱ - چرا اسماعیلیان علاقه و توجه خاصی به علوم مختلف به ویژه فلسفه و کلام نشان میدادند ؟

چون مذهب اسماعیلیه از (مذاهب عقل گرا) بود ، اسماعیلیان برای (ترویج اصول عقاید خود) علاقه فراوان و توجه خاصی به علوم مختلف به ویژه (فلسفه و کلام) نشان می دادند .

۵۲ - مراکز علمی بزرگ قاهره در چه زمانی به وجود آمدند و چه نقشی را ایفا کردند ؟

قاهره در زمان فاطمیان شاهد فعالیت وسیع مراکز علمی و آموزشی گوناگون بود . یکی از بادوام ترین دانشگاه های دنیای اسلام به نام (الازهر) توسط فاطمیان در قاهره بنا شد (۳۵۹ ق) که تا کنون به فعالیت خود ادامه داده است . مرکز علمی دیگر به نام دارالعلم (الحکمه) در قاهره به وجود آمد و استادان بزرگی به تدریس علوم مختلف فقه ، نجوم ، طب ، ادبیات گماشته شدند . برای آنکه دارالعلم قاهره بتواند نقشی مانند بیت الحکمه بغداد ایفا کند ، کتابهای زیادی تهیه و در اختیار مشتاقان علم قرار داده شد که در آن فعالیت علمی داشتند .

۵۳ - هدف اصلی فاطمیان از ایجاد مراکز علمی و آموزشی بزرگ چه بود ؟

هدف اصلی فاطمیان از ایجاد مراکز علمی و آموزشی بزرگ ، تربیت عالمان و داعیان مسلط به تعالیم مذهب اسماعیلی و دیگر معارف بود . اغلب دانش آموختگان این مراکز ، دانشمندان و عالمان برجسته ای بودند که کتابها و رساله های زیادی در فلسفه ، کلام فقه و دیگر علوم تالیف کرده و دعوت اسماعیلی را در قلمرو فاطمیان و خارج از آن تا هندوستان و ماوراء النهر گسترش دادند .

۵۴ - معماری در دوره خلافت فاطمیان چگونه بود ؟

عصر فاطمیان از دوره های برجسته تاریخ معماری و هنر اسلامی است . علاقه خلفای فاطمی به مظاهر شکوه و جلال ، به توسعه هنرهای تزیینی و معماری کمک کرد . فاطمیان شهرهای مختلفی را بنا کردند که با شکوه ترین آنها قاهره بود . مساجد (جامع ازهر ، جامع اقمَر ، جامع حاکم) ، از مشهورترین نمونه های آثار معماری این عصر در قاهره است .

۵۵ - هنروصنعت در دوره فاطمیان چگونه بود ؟

هنروصنعت در دوره فاطمیان پررونق بود . از جمله هنرهای رایج در آن زمان **نقاشی** ، **شیشه گری** ، **کاشی کاری** ، **منبت کاری** ، **کاغذسازی** ، **فلزکاری** بود . هنرمندان آن دوره دربرخی هنرها مانند : **شیشه گری** ، **بلورسازی** ، **سفالگری** به نوآوری پرداخته و شیوه های نوینی را ابداع کردند .

۵۶ - صنعت پارچه بافی در دوره فاطمیان چگونه بود ؟

در زمان فاطمیان صنعت پارچه بافی رواج زیادی یافت و مراکز و کارگاه های پارچه بافی متعددی در شهرهای مختلف مصر از جمله قاهره مشغول تولید انواع منسوجات بودند . برخی از این مراکز ، پارچه های گران قیمت و تزیینی را که مخصوص خلفا و دولتمردان فاطمی بود تولید می کردند . در دربار فاطمیان خزانه ای مخصوص لباس وجود داشت و دارای انباری از لباس های متنوع بود که در مناسبت های گوناگون و متناسب با فصول مختلف میان کارکنان دربار توزیع می شد .

سوالات ضمیمه :

- ۱- خلفای قدرتمند عباسیان بغداد را نام ببرید . (منصور ، هارون ، مامون)
- ۲- کدام خاندان های ایرانی در دوره عباسیان صاحب قدرت و نفوذ شدند ؟
خاندان برمکی ، خاندان سهل .
- ۳- منظور از (دوران فرمانروایی برمکیان) چیست ؟ هارون که مقام و جانش را مدیون دبیر و مربی خود (یحیی پسر خالد برمکی) بود ، اداره امور خلافت را به اوسپرد . یحیی و دوپسرش که ۱۷ سال صاحب قدرت و عظمت بودند ، این دوره را (دوران فرمانروایی برمکیان) نامیده اند .
- ۴- مامون به تدبیر و نیروی چه کسانی خلیفه شد ؟ مامون به تدبیر و نیروی شمشیرایرانیان ، خاندان سهل و طاهر بن حسین (ذوالیمینین) ، برادرش (امین) را شکست داد و خلیفه شد .
- ۵- مراکز علمی و آموزشی دوره عباسیان را نام ببرید . (بیت الحکمه) و (رصدخانه بغداد)
- ۶- مترجمین مشهور دارالحکمه بغداد را در دوران نهضت ترجمه نام ببرید .
حنین بن اسحاق ، اسحاق بن حنین ، بنوموسی (برادران خوارزمی) ، خاندان بختیشوع (بُخت ایشوع)
- ۷- چه کسی دولت فاطمیان بنا نهاد ؟ (عبیدالله مهدی) در شمال آفریقا (تونس و مراکش)
- ۸- چه کسی دولت فاطمیان را منقرض کرد ؟ (صلاح الدین ایوبی)
- ۹- مراکز علمی فاطمیان را در مصر نام ببرید . (دانشگاه الازهر) و (دارالعلم (الحکمه)) در قاهره
- ۱۰- نمونه های معماری عصر فاطمیان را در مصر نام ببرید . (مساجد ازهر ، جامع اقمیر ، جامع حاکم)

پایان درس هفتم